De rode rand van de slavernij, 1809-1914
Verscheen eerder Ñapa, 11-2-1995.

Rode slavernij in de Nieuwe Wereld is geen onbekend verschijnsel, al was er doorgaans geen sprake van slavernij in juridische zin. De Spanjaarden kenden in de 16e eeuw gedwongen tewerkstelling van indianen van zogenaamde ‛onnutte eilanden’. Zoals bekend werden in 1515 de Benedenwindse indianen naar Hispaniola gedeporteerd om er in de mijnen te werken. Een andere mogelijkheid was het belenen van gebieden aan kolonisten die feitelijk de vrije beschikking kregen over de inwonende indianen. De Benedenwinden werden op deze wijze in 1525 aan Juan de Ampiés werden beleend. Het lot van de indianen die hij naar Aruba en vooral Curaçao verschilde weinig van de latere Afrikaanse slaven: vrijheidsberoving en gedwongen tewerkstelling beheersten hun leven. In Nederlands Brazilië werden de Indianen gedwongen tot het verrichten van allerhande werkzaamheden, maar niet tot het werk op de suikerplantages. De Nederlandse kolonisator erkende één legale vorm van rode slavernij, namelijk van indianen die in oorlogen met of tussen indianen gevangen waren gemaakt. In de Guyana’s werden indianen verhandeld die door vijandige stammen tot krijgsgevangene werden gemaakt. Ook na het vredesverdrag van 1684, beschikte de gouverneur van Suriname over een monopolie op de handel in rode slaven. Indiaanse gemeenschappen die het verdrag niet ondertekenden konden nog steeds tot slaaf worden gemaakt (1).

Indianen op Aruba waren tijdens de jaren dat de West Indische Compagnie het eiland bestuurde voerde, geen slaaf. Toch was het verschijnsel rode slavernij in de kolonie niet onbekend. Nadat Peter Stuyvesant directeur van Nieuw-Amsterdam was geworden zond hij krijgsgevangen Noord Amerikaanse Indianen naar Curaçao, die hij er ruilde voor Afrikaanse slaven (Emmer 2000: 57). Ongetwijfeld verschilde het vrijheidlot van de Amerikaanse indianen niet veel van de slaven tegen wie zij werden verhandeld. Tussen 1707 en 1714 werkte de jezuïet Michael Schabel op Curaçao. Hij beschikte over een indiaanse slaaf uit de regio Barinas, Venezuela (Smeulders 1987: 27). De indiaanse slavernij was niet onomstreden. In 1809, tijdens het tweede Engels tussenbestuur speelde in de bestuursraad op Curaçao de vraag of de indiaanse Anna Maria slavin was. De Gaay Fortman schreef:

> *'De vraag is wel gedaan, of Curaçao zogenaamde "roode" slaven gekend heeft. Voor de ontkennende beantwoording ligt misschien een aanwijzing in de beslissing, die de Raad van politie 6 April 1809 gaf over den staat van zekere Anna Maria: ... 'to declare the said Anna Maria ... to be an Indian women and in consequence thereof also to declare her freeborn together with her offspring'*(2).

De verklaring van de Raad bevestigt dat indiaanse slavernij voor de wet niet bestond, maar in de praktijk weldegelijk voorkwam. Ook Aruba kende rode (pseudo-)slavernij. In dit hoofdstuk diepen we deze bijzondere pagina van de geschiedenis van Indiaans Aruba uit.

---

1 Benjamins en Snelleman 1914: 105; Lenders 1996: 107

2 De Gaay Fortman 1945: 240. Vermoedelijk was Anna Maria van Goajira afkomstig. Curaçaose koophuizen handelden met het nog altijd Indiaanse Goajira (bijv. Klooster 1998: 76, 147).

Paragraaf 11.1 'Een zonderling verschijnsel', 1827
Berichten over de indiaanse pseudo-slavernij in het negentiende eeuwse Aruba zijn schaars. Pater Nooyen (1965: 35) telde er 32 in de doopboeken van 1824 tot 1830 en vermoedde dat er meer van dergelijke kinderen op het eiland leefden. Hij twijfelde of hij ze sirbiente di cas of yui di crianza (huisbediende of pleegkind) moest noemen. Pater Brenneker (1986: 87) vertelt dat ze aan het begin van deze eeuw op Curaçao op waren en noemt ze pseudo-slaven en ook in de mondelinge overlevering op Aruba wordt melding gemaakt van indiaanse slaven op het Aruba van begin 20e eeuw.

In februari 1827 kwam een zaak voor in het vredegerecht waarbij Jan van der Biest-Croes en Caspar Schoonewolf zich moesten verantwoorden voor het mishandelen van minderjarige ('wilde') indiaanse kinderen van de Vaste Wal. Onder leiding van commandeur Plats dreigde het gerecht de beide mannen van met strafvervolging en de strenge vermaning dat deze kinderen geen slaven waren en niet als zodanig mochten worden behandeld. Één van de bewuste kinderen werd bij zijn 'baas' weggehaald en bij ene N. Tromp geplaatst, die beloofde het kind een ambacht te leren. De commandeur werd door dit voorval op het spoor gezet van een wijder verbreide misstand, want drie dagen later had hij al 43 van dergelijke kinderen geregistreerd, een aantal dat nog verder zou oplopen (3).

De meest uitgebreide melding van rode slaven op de Benedenwinden vinden we in het werk van Hartog (1980: 113, 222-3). Zijn gegevens over deze vergeten vorm van pseudo-slavernij zijn summier. Hartog baseerde zich op een brief van commandeur Plats van 21 juli 1827, waarin hij gouverneur Cantz'laar schreef dat er op Aruba indianen van de overwal waren die er als pseudo-slaaf leefden:

> *'De, voor mij, zonderlingheid van dit verschijnsel deed mij tot een onderzoek besluiten ik kon mij geen denkbeeld vormen over de wijze hoe deze Menschen op dit Eiland gekomen waren doch ontdekte weldra dat zij zedert een reeks van jaren hier gebracht en bij tusschen tijden weder zijn vervoerd geworden naar hun geboorteland zonder dat hier immer van kennis is gegeven ... aan het Gouvernement... Men beschouwde dit altoos als iets dat tot den voormalige kleine Handel op de kust behoorde en dagt er misschien niet eens aan, dat zulks strijdig kon zijn met de wetten ..*'(4)'

De Indiaanse slaven waren afkomstig van Goajira, waarmee Arubaanse handelaren contacten onderhielden. In het Gedenkboek uit 1934 (p. 230) lezen we

> *'De voor Curaçaosche rekening door Aruba gedreven handel op de kust was voor een deel handel met wilde indianenstammen op het schiereiland Goajíra en de regeering te Bogotá, die jurisdictie over deze indianen meende te hebben, wenschte op bedoelden handel toezicht uit te oefenen en had daarom belemmerende bepalingen in het leven geroepen; pogingen om de Colombiaansche regering er van te overtuigen dat de indianen van Goajíra niet aan haar – noch eenig ander – gezag onderworpen waren, faalden natuurlijk.'*

Plats legde een register aan van de *'Indianen van de zoo genaamde Wilde Kust, welke zich te*

3 OAC 2 inv. nr. 177 Journaal 1827-1830, dd. 14-2-1827; 17-2-1827.
4 CHA Koloniaal Archief; Gouvernementssecretaris inv. nr. 2039. Brievenboek Aruba dd. 1 juli 1827.

Aruba bevinden en aldaar zijn ingeschreven den 16 februarij 1827' dat inzicht verschaft in de samenstelling, behandeling en werkzaamheden van deze vergeten slaven ([5]). Hij telde 51 indianen tussen de 6 en 35 jaar, namelijk 26 vrouwen en 25 mannen. De meeste van hen waren kinderen: 31 waren er jonger dan 16 jaar. Tweeëntwintig Arubaanse families hadden rode slaven in huis, waarvan veertien slechts één. De scheepseigenaren Barend Boekhout en Jean Bernadine hadden er zeven en met Willem de Mey, waren zij de voornaamste slavenhalers. Zij haalden 31 indianen naar Aruba. Van de overige slaven waren er vijftien door hun meester en vijf door passerende schepen aangebracht.

We lezen dat de indianen na hun komst naar Aruba soms van meester veranderden. Daarbij had de indiaan zelfs een zekere inspraak. Dat blijkt uit het verhaal van de 20-jarige matroos José Marie: *'Deze Indiaan is den 25. Sept. 1824 op zijn eigen verzoek door den Heer Raad Fiscaal van Curaçao en onderh. Eilanden onder Lourens Oduber gesteld en is te Curaçao gedoopt.'* José Marie was niet de enige gekerstende Indiaan. Van 31 indianen werd de godsdienst vermeld. Zeventien waren er ongedoopt, 10 waren er *'reeds gedoopt'* en 3 zouden *'eerdaags gedoopt worden'*. We vragen ons af hoe deze indianen aan de kost (en inwoning) kwamen. 45 werkten er in de *'Huishoudelijke dienst'*. De anderen - meestal wat ouderen - waren matroos (4 personen), tuinwachter (1 maal) of timmermansjongen (1 maal). Ook konden de indianen zich uitspreken over de vraag of zij *'met hun lot tevreden zijn'*. Onder de 51 indianen waren er vier die naar hun geboorteland terug wilden. Twee anderen waren inmiddels op zee verdronken. Of natuurlijk gevlucht.

Enkele bijzondere opmerkingen werpen licht op de leefwijze van deze groep. Manuel was 8 jaar en woonde in bij een zwarte slaaf! *'Ignacio is slaaf van de wed. Arends, een goed scheepstimmerman, woont op zichzelve als vrij. De Ind. Jongen is alhier door hem laten dopen'*. Kennelijk genoot deze zwarte slaaf voldoende vrijheid en aanzien om een rode kinderslaaf in dienst te hebben. Vervolgens het verhaal van de 18-jarige Rosa: *'Deze Indianin heeft alhier een kind verwekt bij Barend Boekhout 't welke gedoopt en genaamd is Jochemus Boekhout'*. Het is niet alleen opvallend dat Rosa bij Boekhout een kind verwekte (in plaats van andersom), maar ook dat het door de vader erkend werd en diens achternaam kreeg. Bij legale slavernij was dit immers onmogelijk.

Aanvankelijk wilde Plats de Indianen terugzenden, maar daartegen kwamen de burgers in het geweer op gronden die misschien niet onredelijk waren. Zij stelden *'dat veele kinderen waren gedoopt welke allen door de Wilde Indianen zouden worden vermoord bij de ontdekking, dat deze kinderen Christenen waren geworden ...'*. Daarop liet Plats de meesters een verklaring tekenen die hen verplichtte de vrijheid van de indianen te erkennen en hen een deugdelijke opvoeding te geven. De verklaring luidde als volgt.

"Ik ondergetekende N.N. woonachtig te Aruba verklaar bij mij te hebben inwonen de volgende Indianen en Indianinnen geboortig van de wilde of Indiaansche Kust te weten:

(hier volgen de namen, de waarschijnlijken ouderdom en tot welken diensten worden gebruikt)

en verbind mij tot het navolgende:

1o. Dezelve als vrijgeboren Menschen te beschouwen ente behandelen en van hun geene andere diensten te vergen dan die welke van vrije Menschen, zich aan andere verhurende, mogen

---

5 ARA OAC II 1.05.12.02; Inv. nr: 361 (7).

gevergt worden;

2o. dat ik dezelve behoorlijk zal voeden en kleeden zo lang dezelve in mijne dienst zijn volgens gebruik of op zo danige wijze als nader, door het Gouvernement zal worden vast gesteld.

3o. dat ik de kinderen in den Christelijken Godsdienst zal opvoeden en doen onderwijzen en dezelve tot eenig handwerk zal opleiden op dat dezelve in gevorderde ouderdom in staat zal kunnen geraken om hun brood te kunnen verdienen als vrije Menschen betaamt.

4o. Dat ik dezelve nimmer tegen hunne wil bij mij zal houden maar zich aan een ander willende verhuren vrij en onverhinderd zal laten gaan onder mits dat de geene bij welke zij zich verhuurd hebben de schulden (indien gezelve mogten zijn gemaakt) echter uitgezonderd van kost en klederen in redelijkheid en onder goedkeuring van den Kapn Kommandant van dit Eiland zullen voldoen.

5o. dat ik mij aan de wetten of Reglementen zal onderwerpen welke door het Gouvernement ten opzichte van de zich hier bevindende Indianen zullen worden daargesteld of bevolen.

6o Dat ingevalle gemelde Indianen zich aan iemand anders willen verhuren ik mij verbinde om dadelijk daar van aan den Kapn Kommandant dezes Eilands te zullen kennis geven, bij verzuim daarvan ik mij voor het gedrag en de behandeling des gem. Indianen mitsgaders tot naarkoming en in dezen vervatte bepalingen verantwoordelijk stelle.-

Aldus gedaan en gepasseerd ten overstaan van den Kapn Kommandant den 1e Junij 1827[...].

Nadat alle meesters zonder protest de verklaring ondertekenden, vroeg Plats de Gouverneur om nadere instructies. Deze zijn echter niet aangetroffen.

Kort nadat commandeur Plats de 51 Indiaanse slaven aangaf, bezocht ds. Bosch Aruba. Hij was dominee op Curaçao en tweemaal bezocht hij Aruba om er de protestantse gemeente te bedienen. Ook hij raakte bekend met de rode slavernij. Zijn getuigenis is een van de weinige documenten over het ‘zonderling verschijnsel'. Bosch (1985: 86) bevestigde dat deze indianen door de handel op Goajira naar Aruba kwamen en benadrukt het vrijwillige karakter van hun verblijf op het eiland.

> *'De Arubasche zeelieden ... voeren sommigen met zich mee naar Aruba, en brengen hen later weder naar de kust terug. Nooit ben ik op Aruba gekomen, zonder een zeker getal dezer Indianen aldaar aan te treffen. Eenige hunner van beide geslachten verkiezen op dit eiland te blijven, en zijn zeer bereidwillig om voor eenen soberen kost en een enkel kleedingstuk, de bezigheden van slaven te verrichten.'*

In zijn reisbeschrijving beschreef hij ook hoe hij over deze indianen dacht. Hij schilderde hen als:

> *'de leelijkste Indianen, welke ik op eenig ander gedeelte op Amerika gezien heb: zij zijn met weinige uitzonderingen, kort, dik, donkerkleurig, met geene aangename gezigtsomtrekken en zonder eenige uitdrukking op het gelaat; het schijnen wandelende vleesklompen te zijn, de Mongolen van Amerika'.*

We zien bij Bosch' een racistische beschrijving. Elementen van ongelijkheid en cultureel anders-zijn worden in verband gebracht met de uiterlijke (raciale) kenmerken van bevolkingsgroepen. Lage status is een garantie voor een geringe waardering van raciale kenmerken en een

rechtvaardiging van onderdrukking en pseudo-slavernij ([6]).

Natuurlijk weten we niet hoe de indianen - na de peiling van Plats in 1827 - over hun lot oordeelden. Het stilzwijgen van de rode slaaf in het direct aan te halen fragment uit Bosch' reisbeschrijving is daarvoor wellicht maatgevend. Vooral geeft het verslag inzicht in de wijze waarop de meesters in die tijd over hun indiaanse ondergeschikten dachten. Bosch (p. 89-90) beschreef een gesprek met een weinig spraakzame indiaan en zijn meester(es?), die het woord voert. Het is fictief, maar illustreert hoe men over de indianen oordeelde. Enkele citaten van de meester:

> *'Zij hebben het hier beter dan in hun land, dáár moeten zij wormen, slangen en hagedissen eten' ... 'Wat zouden die wilde Indianen van de godsdienst weten? Zij hebben in het geheel geene godsdienst; zij leven net als de varkens, en zijn zoo armoedig en morsig, dat het een schande is.'*

Op de vraag *'Maar er steekt nog al een goede aard in die menschen?'* kreeg Bosch als antwoord:

> *'Ja, dat gaat nog al: al die hier zijn, gedragen zich wel, en zij zijn vreedzaam en gewillig; doch op kust zijn het kwade menschen, evenwel niet allen, want er zijn verscheidene stammen van welke sommigen veel minder wild, wreed en wraakzuchtig zijn dan anderen.'*

We nemen aan dat de indianen op het eiland bleven, althans dat bevestigt Nooyen (1946: 36) wanneer hij schrijft dan pastoor Romero hen vermelde in de kerkelijke kronieken. De Venezolaanse pastoor weigerde hen een christelijke begrafenis te geven. Kennelijk waren zij, tegen de geest van het contract van Plats, niet gedoopt.

Over deze indiaanse migranten lezen we vervolgens in de notulen van het Vredegerecht van 26 maart 1851([7]). We treffen een zaak van de indiaanse Catrijntje versus Willem Leo. Tegen de gewoonte in wordt in de notulen van Catrijntje geen achternaam, maar wel de toevoeging *'indiaansche'* vermeld. Het ging niet om een gewone Arubaanse, maar waarschijnlijk om een indiaanse van de Vaste Wal. Zij had haar 10-jarige zoon voor 1 gulden per maand aan Leo als veewachtershulp verhuurd. De jonge jongen moest echter de kabrietenkudde alleen hoeden zonder daarvoor een extra vergoeding te ontvangen. Nadat er een geit was verdwenen weigerde Leo het salaris uit te betalen. Dat het gerecht Leo gebood het salaris uit te betalen, neemt niet weg dat Bosch (1985: 86; ook Hartog 980: 86) gelijk lijkt te hebben wanneer hij zegt *'deze arme slovers'* op Aruba verbleven *'om, voor een soberen kost en een enkel kleedingstuk, de bezigheden van slaven te verrichten'*.

'eenen soort van menschenhandel', 1867

> *'Ik neem de vrijheid de aandacht van UHoogEdel gestr. te vestigen op eenen soort van Menschenhandel die door schepen welke op de kust van Guajira met de Indianen van Nieuw Greneda handelen, wordt gedreven'* ([8]).

---

6 Zie Hoetinks somatisch normbeeld. Eenzelfde uiting over indianen van Goajira zien we bij parlementariër Van Kol. Hij omschreef Pedro Rebecca, viervoudig moordenaar en kind van een indiaanse van Goajira als *'een Japans type, met koude gelaatstrekken'*. (in: Schwengle 1997: 164). Van Kol wist waarschijnlijk niet dat Pedro van Goajira afkomstig was.

7 CHA Kol Archief inv. nr. 430. Notulen Vredegerecht 1846-1857 dd. 26-3- 1851.

8 ANA Brieven aan de Gouverneur 1865-1867, dd. 24-4-1867.

Weer zestien jaar later treffen we een brief aan die gelijkenis vertoond met die van Plats. Op 24 april 1867 schreef een geschokte gezaghebber Ferguson aan Gouverneur De Rouville over rode slavernij op Aruba. Ook deze gezaghebber ging op onderzoek uit. Scheepskapitein Rey, die juist daarvoor maar liefst zes indiaanse kinderen had aangebracht, verklaarde dat hij - net als anderen - op Goajira *'uit menschlievendheid de kinderen heeft gekocht van de partij die hunnen ouders had verslagen'*. Ferguson wees erop dat slavenhandel verboden was en dat deze handel *'aanleiding (gaf) dat de Woeste Indianen hunne zwakkere stammen beoorlogen om de kinderen buit te maken, die zij dan voordelig afzetten door de Menschlievendheid der scheeps[gezellen] te exploiteren die dan ook, op hun beurt, de kinderen hier of te Curaçao met een voordeeltje overdoen'*. Ook vreesde hij dat deze praktijk het tot internationale conflicten kon leiden. De diplomatieke banden met Venezuela en Colombia waren broos.

De Gouverneur reageerde vier dagen later, waarschijnlijk per kerende post. Hij onderschreef Fergusons visie en deelde mee en dat er van vermomde slavenhandel geen sprake kon zijn. Eenmaal in de kolonie aangekomen dienden de kinderen daarom als vrij beschouwd en behandeld te worden. Een praktische oplossing voor het probleem wat met de kinderen te doen had hij niet:

> *'Waren de door U bedoelde kinderen afkomstig van een geordende Staat: zoo als bijvoorbeeld Venezuela men zou zich met het Bestuur daarvan kunnen verstaan of de kinderen, die in strijd met het hier geldende regt, volgens daarvan geleverde bewijzen verkocht waren, naar het land hunner oorsprong kunnen terugzenden, maar meestal zou het zeker moeilijk zijn het bewijs van verkoop te leveren. .... Het is bekend dat de eene horde daar dikwerf in strijd is met eene andere en dat men krijgsgevangenen pleegt af te maken of in gijzeling te houden of verkopen. Maar die horden hebben niet altijd hunne vaste woonplaatse, zij zijn zwervende en het zou meestal wel moeite kosten om te weten tot welke stam die kinderen behoord hebben en om ze terug te voeren naar de plaats waar ze aan scheepsboord opgenomen zijn, zou ze al zeer mogelijk blootstellen dat ze weder in de handen vallen van de stam die de hunnen vijandelijk is, nog erger lot te wachten zouden hebben, dan zij in de vrijheid, die zij in ons land genieten, moeten ondergaan'* (9).

Net als de Arubaanse burgerij in 1827, constateerde De Rouville dat terugzenden onwenselijk was.

Pedro Rebecca, 1903 en José, 1914

Opnieuw verdween het vraagstuk uit de ambtelijke aandacht. Slechts incidenteel treffen we ‘rode pseudo-slaven’ aan in de archieven. In een brief van Gouverneur Van den Brandhoff gedateerd 19 januari 1884 lezen we dat in den vreemde was overleden de ‘*marinematroos genaamd Guajira, geboren op Aruba'*. Zijn naam volledige naam bleek Jan Demitricio Guatira (10). Rode slaven verdwenen kennelijk niet van de eilanden. De mondelinge overlevering bevestigt dat indianen vanuit de Vaste Wal naar het eiland bleven komen. Zo ook de indiaanse Rebecca, *'een*

---

9 CHA Brieven van Gouverneur aan Gezaghebber van Aruba dd. 29-4-1867.
10 ANA beschikkingen van de Gouverneur dd. 19-1-1884.

indiaansche ... die indertijd van de Indiaansche kust (Columbia) alhier gekomen is' (11). Haar 28-jarige zoon Pedro verwierf in 1903 bekendheid als Pedro Mata Kwatro. In de nacht van 13 op 14 januari vermoorde hij Maria Kelly-Tromp en drie van haar kleinkinderen. Pedro was, zoals gezegd zoon van de indiaanse Rebecca, wiens naam hij als achternaam droeg. Pedro Rebecca leefde op Aruba als visser. Hij was een uitgestotene in de gemeenschap van Noord. In de pers werd uit de doeken gedaan dat Pedro een verstotene was. In het Kroniekboek van de Sint Anna parochie schreef pastoor Sadelhoff over hem: *'Hij werkte nergens en stond bekend als oplichter'* (Kroniekboek: 17; Schwengle 1998: 17). Pedro werd wegens moord en diefstal ter dood is veroordeeld, een straf die werd omgezet in 20 jaar strafarbeid *'aan de boei'.*

Pedro was zoon van een indiaanse van Goajira en een buitenstaander in de gemeenschap van Noord, maar hij leefde zeker niet als pseudo-slaaf. Dat was wel het geval bij de indiaanse jongen José. Processtukken uit een stafzaak tegen José uit 1914 beschrijven het leven van deze indiaanse pseudo-slaaf (12). José was ongeveer 15 jaar en afkomstig van Goajira. Hij woonde bij zijn meester Nadie Henriquez, een handelaar aan de Klipstraat, bij wie hij 'loonbediende' was. José werd beschuldigd van inbraak bij zijn eigen baas. Allereerst José's verklaring: Op een avond kreeg hij bezoek van een hem onbekende Arubaanse jongen uit de buurt van Hooiberg die wegens het invallen van de nacht niet naar huis kon. José bood hem onderdak aan, maar na het slapen gaan spoorde de jongen hem aan tot het stelen van eten. Samen sluipen ze de winkel in om voedsel en het kasgeld (een bedrag van fl. 2,79,5) te stelen. José werd echter door Henriquez betrapt. Die woonde boven de winkel en hij was door het gestommel gewekt. José zette het op een lopen, maar werd in het dorp in de kraag gevat. Er volgde een proces en José wordt veroordeeld tot een *'gevangenisstraf van zes maanden, aannemende als verzachtigende omstandigheid dat door het misdrijf geen nadeel is veroorzaakt.'*

We lezen in de gerechtelijke stukken dat José in dienst was zonder betaling, maar tegen *'tegen genot van kleeding en voeding'*. inwoning. José bleek sinds anderhalf jaar op Aruba te wonen. In die tijd was hij zelfs nog bij zijn moeder op bezoek te zijn geweest. José erkende dit, maar spuwde zijn gal: zijn moeder zou hem toen gezouten vlees en geitenvellen hebben meegegeven om via Henriquez te verkopen. Daarvoor had hij echter nooit geld ontvangen.

> *'Ja, ik ben bij den Heer Henriquez werkzaam waarvoor deze mij geen geld maar eten en kleeren geeft. [tussengevoegd in de kantlijn: Zijn vader heeft mij verteld, dat zijn zoon Nadie mij voor f 10 zou gekocht hebben aan boord van een schip, dat mij tegen mijn zin van Guajira naar Aruba medegenomen heeft.] Ik slaap altijd in de koraal, die om den winkel loopt.... Toen ik een jaar geleden weer naar Guajira geweest ben heb ik bij mijne terugkomst op Aruba van daar medegebracht een stuk gezouten vleesch en vijf geitevellen, die mijne moeder mij gegeven had om voor haar te verkoopen. Ik heb dit alles aan den Heer Henriquez gegeven die mij daarvoor nooit betaald heeft zoodat de opbrengst daarvan mij nog toekomt.'*

---

11 Gzh Zeppenveldt in: Schwengle 1997: 163. Voor de zaak Pedro Mata Kwatro zie Schwengle 1997, 1998. Met dank aan Sisi Schwengle voor het beschikbaar stellen van haar onderzoeksmateriaal.

12 ARA. OAC II: inv. nr. 1307. Stukken betr. proces gevoerd voor het hof van justitie tegen José, wegens inbraak en diefstal op Aruba, 1914.

Opnieuw rijst de vraag of er sprake was van verkapte slavernij. José beweerde dat Henriquez' vader hem had verteld dat hij van de overwal geroofd en voor fl. 10,- verkocht was. Henriquez ontkent deze bewering, mensenhandel was immers verboden. Kennelijk accepteerde het gerecht deze verklaring. José werd veroordeeld, Henriquez ging vrijuit.

4 Rode slaaf of yui di crianza?

De rode pseudo-slavernij op Curaçao en Aruba heeft nooit massale vormen aangenomen. Toch verschaft het interessante inzichten over de eilanden. De handel op de vaste wal resulteerde in de trek van handelaren naar de Vaste Wal, maar ook in die van indianen naar de eilanden. Er bestaan geen gegevens die wijzen op een massale terugkeer naar hun moederland. We zien dat de behandeling van de indianen al met al (relatief) mild was. In 1827 weigerde geen der meesters de ondertekening van Plats' verklaring en in de notulen van het Vredegerecht zijn geen andere zaken aangetroffen die wijzen op wreedheden in verband met deze indianen. Het ontbreken van een plantage-economie en de kleinschaligheid van de samenleving worden doorgaans aangedragen als verklaring voor de milde vorm van de zwarte slavernij op Curaçao en Aruba. Deze verklaring lijkt ook van toepassing op de indiaanse pseudo-slaven.

In de ogen van hun Europese en Arubaanse tijdgenoten waren de indianen beter af met pseudo-slavernij op de Benedenwinden, dan met de vrijheid in eigen land. De indianen werden eigenschappen toegedacht die tegengesteld waren aan het zelfbeeld van de meesters. Door een gebrek aan beschaving, d.w.z. verstand, godsdienst en overheidsgezag waren zij voortdurend in oorlog, leefden zij als wilde beesten en aten ze onrein voedsel. Ledigheid en luiheid werden niet door arbeidszin tegengegaan. Dergelijke volken waren in de ogen van hun meesters het meest gebaad bij onderwerping. Immers dan *'gedragen ze zich wel',* zoals Dominee Bosch schreef.

Zelfs Plats en Ferguson gaven toe aan het argument dat het terugzenden van de indianen naar de vaste wal een gewisse dood betekende. Hoewel de indiaanse kinderen als krijgsgevangene en als slaaf werden verkocht kwamen ze op de Benedenwinden, waar zij juridisch gezien vrij waren. Zij verrichtten het werk dat ook zwarte kinderslaven op Aruba deden, maar omdat zij juist van hun moeder geroofd waren kon men hen ook typeren als 'yui di crianza'. Deze vorm van mensenhandel balanceerde op de rand van slavernij en dienstverband; van familiariteit en onvrijheid.